

A magyar nép.

Beszéd, melyet az Unitárius Népfőiskolai Tanfolyam záróünnepségén mondott el Dr. Gelei József, főgondnok.

Magyar Testvérek! Székely Ifjak! Titeket a templomban Isten színe előtt elbocsátott ebből a kéthetes testvéri közösségből a Dékán Úr azokkal a szavakkal: Szántsatok új szántást, törjetekek új ekével ősi rögöt, azért, hogy szebb legyen az élet és szebb legyen a föld.— Reám, mikor számomra azt írták elő, hogy előttetek a magyar népről beszéljek, az a feladat háramlik, hogy Titeket visszavezesselek a történelembe s a történelem tükrén mutassam meg Néktek a magyar népet s a mi ősi szántásunkat.

Ha szemléletünk és emlékezetünk visszaszáguld abba a legősibb történelembe, hol még tisztán magyar magunk valánk, ahol még tiszta volt az arculatunk, idegen vér még nem keveredett közénk és ahol történelmünknek első barázdáit húztuk: ha odatekintünk arra az utolsóelőtti nagy vándorútunkra, mikor őseink Lebédiából Eteközbe költöztek át s a hét vezér Álmost fejedelmévé választá és megköté történelmünknek első alapokmányát: a vérszerződést, akkor történelmünk első barázdáiban a magyar nép önmagáról a következőket írta meg. Az első barázdában, melyet Lebédiában húztak vala, ezt írták a magyarok: „Míg életök tart, mind maguknak, mind maradékaiknak vezére Álmos nemzetségéből legyen.“ A második, a nemzeti életünk szempontjából legmélyebb barázdából a következő mondás kiált felénk: „Valamely jót munkájokkal szereshetnek, abból közülük senki se legyen kizárva.“ A harmadik barázdába ez vala írva: „Azokat a fejedelmi személyeket, akik Álmost szabad akaratukból választották urukká, se magukat, se fiaikat sohase rekesszék ki a vezér tanácsából és az ország tisztjeiből.“ Aztán jöttek a következő barázdákból a tilalombeszédek, melyek szerint a vezér iránt hűtlen vétkesek vére ontassék és az esküszegők átok alá vétessenek.

Ha mi nézzük, keressük ezekben a mi történelmi arculatunkat legelőször kifejező megállapodásokban a magyar nép gondolat- és lelkivilágának alapvonásait, akkor arra jövünk rá, hogy mi már hosszú időnek előtte, majdnem másfélezer esztendővel ezelőtt olyan barázdákban szántottunk, aminők

után a nyughatatlan világ ma áhitozik. Ha a küzdelem, melyben ma élünk, lobogójára a faji öntudatot, a nemzeti összefogást és a társadalmi igazságosság jelszavait írta ki, akkor a mi lelkünkben már a vérszerződés alkalmával kicsendül ez a fajszereget, midőn határozottan kimondjuk, hogy vezért a magunk véréből választunk, hogy amit közös erővel szerzünk, azon közösen osztozkodunk és hogy a nemzetet alkotó hét nemzetség közül egyiket sem szabad a vezér tanácsából vagy az ország tisztségéből kizárni. Külön a társadalmi igazságosság törvénye iratott meg továbbá a vérszerződés második pontjában, midőn a nemzeti elhatározás mindenkit részesíteni kíván abból, amit összefogó erővel a nemzet szerez.

A nagy összefogás pedig, ami ennek az alkotmányos cselekedetnek nyomában született, megszerezte Etelközt, amikor pediglen szaporasága miatt ott már a nép nem fért, Árpád vezérlete alatt megszerezte a Kárpátok övezte hont. El kell dicsekednünk sajátmagunk előtt, hogy a honfoglalás egy olyan katonai összefogás volt, melyhez hasonlót a hadi tett eredményében és a hadi cselekmény évszázadokra kiható tartósságában alig mutatott fel még Európának egy másik nemzete. S nemcsak a honfoglalás, hanem a honalapítás is a szervezőtehetségnek s a magyar összetartó, egymásért való szellemnek egyik legszebb, mondjuk úgy: legszentebb bizonyítéka volt. A Dunamedencében eladdig nem tudott egyetlen nép se tartós birodalmat alapítani s ha ez nekünk sikerült, úgy vele a magyar nép nyilvánvaló tanúságot tett államszervező és államalkotó tehetségéről és hajlamairól.

Mindezt elmondám előttetek azért, mert bennünket mindezekkel a szigorú igazságokkal szemben alattomos, rosszindulatú és rosszakarató szájak szóban és írásban hol azzal vádolnak, hogy csak nagy egyéniségek kitermelésére, nem pediglen összefogásra alkalmas nép vagyunk, hol pediglen éppen szét-húzás, pártoskodás szégyenét kenik ránk s nem átallják lelkünket azzal mételyezni, hogy rajtunk túráni átokként uralkodik az egyenetlenkedő, a visszavonó lélek. Ez pedig nem igaz, nem és ismételten nem. A legnagyobb határozottsággal kell kimondanunk s történelmünkben megállapítanunk, hogy mi nagy veszélyek idején, nagy cselekedetek előestéjén mindig képesek voltunk a nagy összefogásokra. Kíváló tanúságai

ennek történelmünknek megismétlődő szabadságharcai és a legutolsó világháború is, melyben minden különleges nemzeti cél nélkül tisztán csak katonai, bajtársi szellemből, tisztán csak a kötött szerződésben, adott szó mellett való kitartásból fogtunk össze szövetséges társainkkal.

S ha a történelem sokak szerint az ellenkezőjét látszik bizonyítani, ha azt kell tapasztalnunk, hogy pártoskodás és visszavonás mégis pusztított soraink között s a széthúzás mégis gyakran ásta alá nemzeti létünket, úgy világosan látó szemnek mindenkoron és mindenütt észre kell vennie azt, hogy hol belső ellenségeinknek, hol pedig a külső ellenségeknek volt ördögi műve az, hogy a maguk érdekeinek támogatására köztünk széthúzást szítottak, és pedig mindig avégett, hogy bennünket sátáni kedvük és ördögi terveik szerint gyengítsenek, erőtlenségre erőtlenítsenek. S ha ma is arcpirulva azt kell hallanunk, hogy nem vagyunk összefogásra és megszervezésre alkalmas nép, akkor ezt is megfontolt, körmönfont, alattomos lelkek terjesztik közöttünk, akkor ezt is általános belső ellenségeink kiabálják, megint csak azért, hogy lelkünket megmetyeljezzék, vonzalmainkat letompítsák és feltámadó, lázongó erőinket már a küszöb előtt elgyengítsék.

Amikor pedig azt kiabálják felénk, hogy mi csak nagy egyéniségeket tudunk termelni, akkor sem szabad felednünk, hogy a nemzetünk átlagszintjét emelő összefogások történelmünk során azért nem tudtak kialakulni, mert kül- és belső ellenség állandóan akadályozta, hogy nagy nemzetnevelőink: a Zrínyi Miklóssok és Széchenyi Istvánok az erők szervezett összefogását megvalósítsák.

Meg van a magyar népben a nagy összefogások többi támogató alapfeltétele is: a kimeríthetetlen *hit* és a megingathatlan *bizodalom*. A nagy összeomlások mélyéről, mint Muhi pusztánál, Mohácsnál, Világosnál és Trianon miatt kellett elszenvetnünk, mindig ez a kimeríthetetlen hit és bizalom vezetett vissza minket régi szintünkbe. IV. Béla idején a hazában üszökhalmommá volt felégetve minden, a nép a falvakból erdőségekbe és lápokba menekült és ez az ember egy bottal a kezében visszatérve országába, tudott a magyar hitből és bizalomból új országot teremteni.

De éppoly kimeríthetetlen *türelmünk* és *igénytelenségünk*

is, mely bennünket a nagy küzdelmek kivívásában segített. Ütközetekben és győzelmes hadjáratokban a hadviselés minden megpróbáltatását panasz nélkül bírjuk. Esőt, havat, szelet, szárazságot, hideget, meleget, szomjúságot, étlenséget egyaránt el tudunk viselni és szívós szervezetünkkel az utolsó lehelletig, a küzdelemnek bizton javunkra fordultáig ki tudunk tartani. A természet vihara mellett éppúgy állni tudjuk a harc és háború ember- és puskaáradatát is. Régi és új harcok egyaránt tanúságul szolgáltak arra, hogy nincs a magyarnál harcállóbb katona. Ez aztán egy másik arculatunkról tesz tanúságot, nevezetesen *legendás bátorságunkról*. Evégett so-hase voltunk kölcsönkérőben a szomszédhoz. Katonanépként jöttünk a hazába, katonanépként tartottuk meg a hont annyi veszély között s jövendőnk is katonanépi mivoltunkon nyugszik biztonsággal.

Népi arculatunkhoz tartozik az is, hogy mint győzők soha, sehol, senkivel *nem kegyetlenkedtünk*. *Lovagi jellegünk*ből kifolyólag mindig megértéssel és emberileg bántunk el az ellenségünkkel. Nemcsak embert, vándort látunk mi szívesen házunknál, hanem népek is voltak vendégeink, miként azt a kereszties hadjáratok sorából és a kúnoknak, meg annyi más nemzetiségnek betelepítéséből tudjuk.

Jellemzi a magyart *művészi hajlama* is. Maga körül mindent szeret csinosítani. Nemcsak a szót ruházza fel ékes köntőssel népmeséiben, balladáiban és népénekeiben, nemcsak szép viseletet szeret öltetni magára, hanem közösségszeretete művészetét az őt környező tárgyakra is kiterjeszti. Ha kapuját, ha a jármot kicifrázza, ha a ló sörényét fehér hánccsal tarkára fonja, ha az ökör szarvára bojtot tűz, mindez arról tanúskodik, hogy a magyar ember közösségszeretete még a környező tárgyakra és állatokra is kiterjed!

Kedves Ifjaink! Ha Ti innen hazamentek és otthon leültök a hímes terítővel fődött asztal mellé és ajkatokon magyar mesék és magyar legendák kelnek, akkor otthon még ennél is többet fogtok tapasztalni. Egyszer csak ott találjátok magatokat a tejút csillagmilliói között, a mese egyszer csak arról fog szólni, hogy a nagy hún birodalomért eihalt őseink Csaba királyfi vezérlete alatt hogy száguldtak fel a magasságos égbe, a hadak útjára, egyszer csak azt fogjátok látni, hogy

odafönt a csillagok milliói között hogy csillámlik, villámlik, hogy szikrázik Csaba királyfi lovának fényes acélpatkója. S ha eközben elgondolkoztok a magyar lélek lényegén, akkor rá fogtok jönni, hogy a magyar közösséget nemcsak a magyarul, nemcsak az őt körülvevő eszközökkel és 'tárgyakkal', nemcsak a szolgálatban álló állatokkal tart fenn, hanem közösség után vágyó lelke még az ég csillagvilágát is a magyar sorsközösségbe olvasztja bele.

S midőn Ti innen útrakeltek, még csak arra akarom figyelmeteket felhívni, hogy nemzeti életközösséget, nemzeti jövődőt nem elég *nemzeti öntudattal* és *nemzeti összefogással* megteremtteni. Ez a kettő elkerülhetetlenül szükséges, hogy jövődőt építsünk, de ez a kettő a nemzeti életnek csak feltétele. Ehhez a kettőhöz hozzá kell járulnia még egy harmadiknak. Nevezetesen *a nagy nemzeti cselekvésnek*. S Ti itt, ebből a meleg közösségből, melyben Titeket: a falu népét, kebelére ölelt a város népe, Titeket: az egyszerű emberek fiait megszeretett és megbecsült és elismert az úri nép: Ti ebből a testvéri közösségből azzal a mély meggyőződéssel tértek haza, hogy ime, a magyar nagy időkben nagy elhatározásokra és nagy cselekedetekre kész nép. Mert lelketekben útravalóul elvisszíték azt a gyöngyszemnél is ékebb hírt, hogy kollégiumunk ifjúsága, és pedig az érettségi előtt álló nyolcadik osztály mint *egytest* és *egylélek* jelentkezett a harctérre, a honért és a nemzetért vérét ontani és nekünk is tanúságot tenni arról, hogy történelmet nem írni, hanem történelmet tettekkel és cselekedetekkel csinálni kell.

És ez is hozzátartozik a magyar nép jelleméhez: *a munka szeretete*. A magyar ember a napot megelőzi keltével s fektében is csak későre követi. Boldog és büszke munkájára. Boldog és büszke, hogy a mezőt keze nyomán ékesítheti. És Ti is, elmenvén most haza, legfőbb tanúságként ezt vigyétek innen lelketekben, hogy *otthon a magyar életet szüntelen cselekedetekben oldjátok meg*.

Szántsatok új szántást s ha a haza hív, vágjatok új rendet az ellenség sorában.

Mit éreznek a hallgatók ?

A tanfolyam alatt minden hallgatónak egy levelet kellett írni haza lelkészének. Olyan értelemben beszélgettünk aztán velük, hogy miután elválnak egymástól s ki ki a maga otthonába kerül vissza, legalább egyik itt szerzett barátjának írjon levelet. Az volt a szándékunk ezzel, hogy ismeretszerzésen túl, élmények áldott tapasztalása mellett meleg, tiszta barátság is szövődjék lelkükben s a szűk hazájukon kívül már most legyenek kedves, jó ismerőseik. Az unitárius, magyar közösség helyes kiépítésének bensőséges útja ez.

Mikor aztán búcsuzkodni eljöttek hozzám, mikor már hazakészülőben voltak, közülük egyik jelentette, hogy megérkezése után megírja nekem, hogy miként utazott s hogy találta az otthoniakat. E bejelentést a magam részéről olyan látható örömmel igyekeztem fogadni, hogy a még jelenlevők félreérthetetlenül észrevették, hogy igen jól esne nekem, ha mások is hasonlóan cselekednének.

Úgy látszik, hogy ez a beszélgetés termékenyen hatott lelkükre, mert elutazásuk után egymásután érkeztek a kedves, őszinte, egyszerű, de mély érzéssel teljes levelek. Nem fontos ezúttal, hogy ki írt hamarabb, ki írt hosszabban, vagy rövidebben. Az se fontos, hogy ki fogalmazott jobban, vagy ügyelt gondosabban a külalakra, vagy a helyes írásra. Mindenekfelett a megnyilatkozó lelkek összhangzó érzése és hangulata érdekel. A maga szavaival és gondolataival egy-két mondatban hosszabb, vagy rövidebb levele rendjén mindenik kifejezte azt, hogy mi maradt meg benne a kolozsvári napokból. Mindenik levélben az ifjú hálás gondolatai érkeznek hozzánk s aki velük volt, aki megismerte őket, aki megszerette őket, papírra vetett soraikon keresztül látta kipirult, egészséges arcukat, értelmes tekintetüket s megnemesedett, eszmélő lelküknek érezte a valláshoz és a fajtához való törhetetlen ragaszkodását. Nehéz volt e nap-nap után érkező bizonyágtevő leveleket megindulás nélkül olvasni és egymásra rakni s ugyanakkor boldogan nem érezni azt, hogy mindnyájunk fáradozása és sokak áldozata nem volt hiábavaló.

Itt vannak előttem a levelek, amikor elolvastam azokat, mindenikben aláhúztam azt a két-három sort, mely boldog